

LATAK - D.006-06/02.2005

LATAK vērtētāji un eksperti

1. IEVADS

Atbilstības novērtēšanas institūcijas (t.i., testēšanas laboratorijas, kalibrēšanas laboratorijas, sertificēšanas institūcijas, inspicēšanas institūcijas, vides verificētāji, turpmāk tekstā - institūcija) novērtēšanas process ietver institūcijas novērtēšanu objektā, ko veic viens vai vairāki vērtētāji un/vai eksperti (parasti vērtētāju komanda), pildot konkrētus uzdevumus.

Vērtētājiem un ekspertiem ir svarīga loma LATAK darbā. LATAK lietderīgums un ticamība lielā mērā ir atkarīga no vērtētāju un ekspertu kompetences, profesionalitātes un godīguma.

Vērtētājam vai vērtētāju un ekspertu komandai, kas nozīmēta institūcijas novērtēšanai, ir jāatbilst šādām prasībām:

- a) labi jāpārzina attiecīgie likumdošanas akti, akreditācijas procedūras un akreditācijas prasības;
- b) jābūt pamatīgām zināšanām par attiecīgo novērtēšanas metodi un novērtēšanas dokumentiem;
- c) jābūt atbilstošām tehniskām zināšanām;
- d) jāprot efektīvi sazināties gan rakstiski, gan mutiski;
- e) jābūt brīvai no komerciāliem, finansiāliem vai cita veida spiedieniem vai interešu konfliktiem, kas var būt par iemeslu vērtētāju komandas neobjektīvai vai diskriminējošai rīcībai;

- f) pēdējo divu gadu laikā nav sniegusi konsultācijas novērtējamai institūcijai, kas var kompromitēt tās objektivitāti akreditācijas procesa laikā un lēmumu pieņemšanā.

LATAK vērtētāju kvalifikācijas nodrošināšanai piemēro:

- a) vērtētāju un ekspertu apmācības, viņu kompetences un apmācības līmeņa noteikšanu un vienas vai vairāku faktisku novērtēšanu apmeklējumu kopā ar kvalificētu vērtētāju;
- b) vērtētāju un ekspertu darbības monitoringu.

2. DEFINĪCIJAS

Atbilstības novērtēšanas institūcija

Institūcija, kas sniedz atbilstības novērtēšanas pakalpojumus un var būt akreditācijas objekts.

Iespējamie institūciju piemēri ir: testēšanas un kalibrēšanas laboratorijas, inspicēšanas institūcijas, produktu sertifikācijas institūcijas, kvalitātes sistēmas sertifikācijas institūcijas, personāla sertifikācijas institūcijas, vides verificētāji.

Vērtētājs, persona, kas nozīmēta veikt institūciju novērtēšanu vienpersoniski vai novērtēšanas komandas sastāvā. Vērtētājs vada institūcijas tehniskās kompetences novērtēšanu institūcijas vēlamās akreditācijas sfēras konkrētajās jomās. Vērtētājs var vadīt arī institūcijas kvalitātes vadības sistēmas novērtēšanu.

Vadošais vērtētājs ir vērtētājs, kurš uzņemas pilnu atbildību par konkrētām novērtēšanas darbībām kopumā.

Vadošais vērtētājs ir komandas loceklis, kurš parasti piedalās pārējo komandas locekļu atlasē, sagatavo novērtēšanas plānu, vada novērtēšanas komandu, vada institūcijas kvalitātes vadības sistēmas novērtēšanu, pieņem lēmumus attiecībā uz novērtēšanas gaitu, pārstāv novērtēšanas komandu darbībās ar institūcijas vadību un noformē un iesniedz novērtēšanas pārskatu.

Eksperts ir persona, kas nozīmēta dod tehniskus padomus saistībā ar institūcijas vērtēšanu, nodrošinot konkrētas zināšanas vai veicot ekspertīzi attiecībā uz novērtējamo sfēru.

Tehniskais vadītājs

LATAK štata darbinieks, kurš dod padomus par LATAK politikām un noteikumiem.

Tehniskais vadītājs daudzos gadījumos darbojas arī kā vadošais vērtētājs un dažos gadījumos pilda vērtētāja funkcijas, ja viņam/viņai ir atbilstoša vērtētāja kvalifikācija.

3. KRITĒRIJI VĒRTĒTĀJIEM UN EKSPERTIEM

3.1. Norādījumi par vērtētāju un ekspertu personīgām īpašībām doti LVS EN ISO 19011 4. un 7. nodaļā.

3.1.1. Vērtētājiem un ekspertiem ir jābūt:

- atklātiem un nobriedušiem;
- saprātīgiem, ar analītisku domāšanu un mērķtiecīgiem;
- spējīgiem novērtēt situāciju reāli, saprast sarežģītas darbības plašā perspektīvā un saprast atsevišķu elementu nozīmi organizācijā;
- spējīgiem atšķirt svarīgo vai būtisko no mazāk svarīgā.

3.1.2. Vērtētājiem un ekspertiem ir jābūt spējīgiem pielietot augstāk minētās īpašības, lai:

- godīgi iegūtu un novērtētu pierādījumus;
- saglabātu uzticību novērtēšanas mērķim bez šaubīšanās vai ieinteresētības;
- nepārtraukti izvērtētu novērtēšanas novērojumu sekas un darbinieku sadarbību novērtēšanas laikā;
- izturētos pret novērtēšanā iesaistītiem darbiniekiem tādā veidā, kas sekmētu sasniegt novērtēšanas mērķi;
- ar izpratni reaģētu uz tās valsts nacionālām konvencijām, kur tiek veikta novērtēšana;
- veiktu novērtēšanas procesu bez novirzīšanās uzmanības novēršanas gadījumos;
- veltītu pilnu uzmanību un atbalstu novērtēšanas procesam;
- efektīvi reaģētu stresa situācijās;
- nonāktu pie vispārēji pieņemamiem slēdzieniem, kas pamatoti uz novērtēšanas novērojumiem;
- paliktu pie formulētā slēdziena, neskatoties uz spiedienu, kas nav balstīts uz objektīviem pierādījumiem, to mainīt.

3.2. Zināšanas un prasmes

Vērtētāju un ekspertu zināšanas un prasmes, pielietojot akreditācijas kritērijus

- jāsaprot kritēriji, kas pielietojami vēlamai akreditācijas sfērai.
- jāsaprot akreditācijas prasību pamatprincipi.
- atbilstoši jāinterpretē un jāpielieto kritēriji faktiskās institūcijas novērtēšanas situācijās.

Zināšanas un prasmes, pielietojot novērtēšanas un kvalitātes principus, prakses un tehniskos paņēmienus

- Vērtētājiem ir jābūt zināšanām un prasmēm pielietot novērtēšanas principus, prakses un tehniskos paņēmienus faktiskās novērtēšanas situācijās. Šīs zināšanas un prasmes ietver visus novērtēšanas procesa etapus, ieskaitot plānošanu, sagatavošanos, darba veikšanu, pārskata sagatavošanu, papildu pasākumus un nobeiguma sarunas.
- Vērtētājiem jābūt sevišķi prasmīgiem novērtēšanas tehnisko paņēmienu pielietošanā, ieskaitot intervēšanu, audita pierakstus vai pētījumus,

vadīšanas laiku, klausīšanos un sazināšanos mutiski un rakstiski, novērtēšanas pierādījumu vākšanu, novērtēšanas novērojumu analizēšanu un atbilstošu secinājumu izdarīšanu.

- Vērtētājiem ir jābūt vispārējām zināšanām par kvalitātes sistēmām un procesiem, kas raksturīgi novērtējamam institūcijas tipam
- Vērtētājiem ir jābūt nepieciešama tehniskā prasme un spēja noteikt, ka institūcijas lietotie kvalitātes instrumenti tiek efektīvi īstenoti un izmantoti.

Vērtētājiem un ekspertiem ir jābūt konkrētām zināšanām institūcijā novērtējamā sfērā.

Vadošiem vērtētājiem ir jābūt papildu zināšanām un prasmēm, ieskaitot:

- piedalīšanos komandas locekļu atlasē;
- novērtēšanas plāna sagatavošanu;
- novērtēšanas komandas vadīšanu;
- lēmumu pieņemšanu attiecībā uz novērtēšanu;
- novērtēšanas komandas pārstāvēšanu attiecībās ar institūcijas vadību;
- novērtēšanas pārskata sastādīšanu, saskaņošanu un iesniegšanu tādā veidā, ka tas dod iespēju akreditācijas institūcijai un novērtējamai organizācijai veikt darbības un pieņemt lēmumus.

4. ATLASE UN SĀKOTNĒJĀ KVALIFIKĀCIJA

4.1. Atlases kritēriji

Atbilstoši katram vērtētāja tipam un ekspertiem LATAK ir dokumentēti kritēriji personu atlasei, kam ir piemērotas vai pietiekamas prasmes, zināšanas un pieredze uzdotās(-o) novērtēšanas funkcijas(-u) veikšanai. LATAK nodrošina detalizētus norādījumus un rekomendē kritēriju minimumu vadošo vērtētāju, vērtētāju un ekspertu pieņemšanai.

LATAK izmantotie kritēriji vērtētāju un/vai ekspertu kandidātu atlasei ir uz sniegumu orientēti un pietiekami elastīgi, lai vērtētāja un/vai eksperta piemērotība būtu nosakāma, pamatojoties uz vairākām secīgām novērtēšanām, ņemot vērā tādas faktorus kā izglītību un uzskatāmi parādītas zināšanas par darbu, darba pieredzi, apmācību un novērtēšanas pieredzi, komunikācijas/saskarsmes prasmi un auditēšanas prasmi.

Vērtētāju un ekspertu izvēles shēma ir parādīta shēmā Nr. 1.

4.2. Izglītība

Darbam LATAK ir nepieciešama vērtētājiem un ekspertiem augstākā vai vismaz profesionālā vidējā izglītība un vadošajiem vērtētājiem – augstākā izglītība. Dažos gadījumos plaša pieredze un speciālas zināšanas attiecīgās jomās var aizvietot formālu kvalifikāciju.

4.3. Darba pieredze

LATAK pieprasa vadošiem vērtētājiem vismaz četru gadu pieredzi tehniskā jomā, no kuriem divi gadi jānostrādā kvalitātes vadībā, kvalitātes auditēšanas nodrošināšanā vai ar kvalitātes sistēmas auditu saistītām ar institūcijas darbībām.

LATAK pieprasa vērtētājiem ar augstāko izglītību vismaz četru gadu pieredzi institūcijas darbības sfērā vai ar profesionālo vidējo izglītību vismaz desmit gadu darba pieredze institūcijas darbības sfērā, no kuriem divi gadi jānostrādā nozīmētajā novērtēšanas jomā.

Ekspertiem ar augstāko izglītību nepieciešama vismaz četru gadu pieredzi CAB darbības sfērā vai ar profesionālo vidējo izglītību vismaz desmit gadu darba pieredze institūcijas darbības sfērā.

Atkarībā no nozares sarežģītības var būt nepieciešams palielināt prasības pieredzei.

Dažos gadījumos augstākā izglītība konkrētajā novērtēšanas jomā var aizstāt pieredzi šinī jomā.

4.4. Apmācība

LATAK pieprasa vadošiem vērtētājiem sekmīgi pabeigt LATAK modulārās apmācības A, B, C, D, E moduļus. Vērtētājiem LATAK pieprasa sekmīgi pabeigt apmācības kursu par A, B, C, D moduļiem.

Ekspertiem, pirms iesaistīšanas novērtēšanas darbā, nepieciešams noklausīties vadošā vērtētāja instruktāžu.

4.5. Novērtēšanas pieredze

LATAK pieprasa vadošiem vērtētājiem sekmīgi pabeigt piecas novērtēšanas, pildot vērtētāja funkcijas vadošā vērtētāja uzraudzībā. Vērtētājiem LATAK pieprasa piedalīšanos vismaz četrās vai vairākās novērtēšanās.

4.6. Valodu prasme

Vērtētājiem un ekspertiem ir jāprot novērtēšanā lietotā valoda gan mutvārdu, gan rakstiskā līmenī.

5. INTEREŠU KONFLIKTS, KONFIDENCIALITĀTE, GODĪGUMS, OBJEKTIVITĀTE, KONSULTĀCIJU SNIEGŠANA

5.1. NEIETEKMĒJAMĪBA, INTEREŠU KONFLIKTS

LATAK nodrošina, ka pirms konkrētā uzdevuma saņemšanas vērtētājs un/vai eksperts atklāj jebkādas profesionālas, finansiālas un ar darbu saistītas intereses pēdējo divu gadu laikā, kas varētu tikt uzskatītas par interešu konfliktu vai atstātu iespaidu uz to ietekmējamību.

5.2. KONFIDENCIALITĀTE

Vērtēšanā iesaistītie vērtētāji un eksperti nodrošina visas novērtēšanas gaitā iegūtās informācijas konfidencialitāti, apliecinot to ar parakstu (F.014.00)

5.3. GODĪGUMS

LATAK garantē, ka vērtētāji un/vai eksperti netiek pakļauti nevajadzīgai ietekmei vai spiedienam, kas var ietekmēt viņu godīgumu.

5.4. OBJEKTIVITĀTE

LATAK nodrošina, ka novērtēšanas procedūras tiek veiktas objektīvi un uz vērtētājiem un/vai ekspertiem netiek radīts komerciāls, finansiāls vai kāds cits spiediens, kas varētu ietekmēt novērtēšanas rezultātu kvalitāti.

5.5. KONSULTĀCIJU SNIEGŠANA

LATAK nodrošina, ka novērtēšanā iesaistītie vērtētāji un/vai eksperti pirms konkrētā uzdevuma saņemšanas atklāj informāciju, ja pēdējo divu gadu laikā ir sniegtas konsultācijas konkrētai institūcijai.

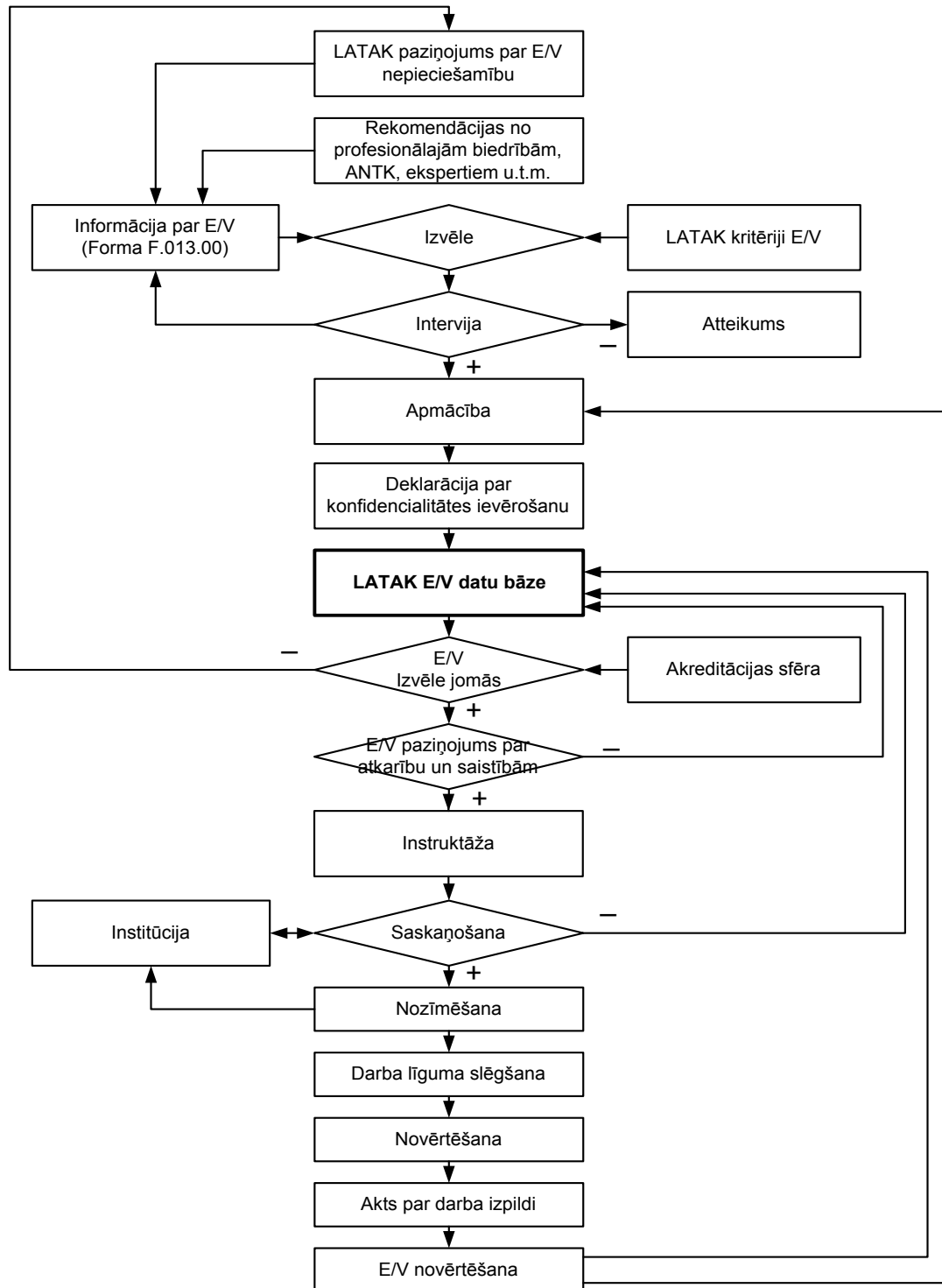
6. LĪGUMU SLĒGŠANA AR VĒRTĒTĀJIEM UN EKSPERTIEM

Lai noslēgtu līgumus ar vērtētājiem un ekspertiem, kuri ir iesaistīti akreditācijas procesā, abām pusēm ir jāuzņemas saistības un pienākumi, cita starpā, jāievēro konfidencialitāte, kā arī komerciālā vai cita veida neatkarība no novērtēšanas institūcijas un novērtēšanā iesaistītām institūcijām pēdējo divu gadu laikā. Biroja pienākumos ietilpst vērtētāju un ekspertu nodrošināšana novērtēšanas laikā ar nepieciešamiem LATAK dokumentiem, instrukcijām un citu svarīgu informāciju par akreditācijas procesu.

7. DATI PAR VĒRTĒTĀJIEM UN EKSPERTIEM

Dati par štata darbiniekiem tiek ievākti saskaņā ar Latvijas Republikas likumdošanas aktiem par personāla kontroli. LATAK vērtētājiem un ekspertiem saskaņā ar LATAK prasību ir jāizpilda vērtētāju un ekspertu aptaujas lapa. Šī informācija tiek uzturēta vērtētāju un ekspertu datu bāzē, kas regulāri - reizi gadā - tiek aktualizēta un precizēta un šī informācija ir konfidenciāla.

LATAK VĒRTĒTĀJU UN EKSPERTU IZVĒLE

E - Eksperts
 V - Vērtētājs
 ANTK - Akreditācijas nozaru tehniskās komitejas